

ספר מנחם ציון

אמרות טהורות וחידושי תורות, דברים העומדים ברומן של עולם,
מפה קדוש מדבר,
קדוש ה' וגאון ישראל הצדיק המפורסם לגאון ולתפארת גדול מרבן שמו

מיו **מנחם מענדיל** זצוק"ל

אשר מקדם היה איתן מושבו בק"ק **פריסטיק**
ואחר תקע אהלו בק"ק **רימונב**

אשר איזן הרב הגאון החסיד מוהר"ר **יהוקאל פאנעט** זלה"ה, אב"ד ור"מ
בזיבענבערג, אשר שמע מפי רבו הקדוש הנ"ל, בלשון חכמים מרפא ללב כל
קורא במו, ישמע חכם ויוסיף יראת ה'. ונבונים ילמדו צדק.

נוסח שער דפו"ר

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים,
מוגהת בהגהה מדקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציורים,
נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים הולקו לפיסקאות קצרות,
נוספו סימני פיסוק וניקוד, ובתוספת אלפי כותרות משנה

יו"ל בעזהי"ת ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
שנת תשפ"א לפ"ק

מנחם ציון

המפואר

כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה "עזר והדר"
Rabbi Y. Leifer
8 Truman Ave.
New square N.Y.10977

היות ומושקע במהדורה חדשה מפוארת זו הון רב וגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאכסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס, בביאורים במקורות ובכל ההוספות. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא דין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

הארות והערות יתקבלו בברכה

ת.ד. 9359 בית שמש
פקס: 03-5423180

להקדשות והנצחות:
1-845-4069099

oiz@oizusa.com

PO Box 340 Monsey NY 10952

נדפס בארץ ישראל

על נר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. ISRAEL

לוחות: הפאר ירושלים

עיצוב כריכה ושער: ג. ויסקופ

באירופה:

טל: 44-191-430-0333
פקס: 44-191-430-0555

באר"ב:

tel. (718) 437-0054
fax. (718) 437-3514

בארץ ישראל:

טל. 02-9924603
פקס. 03-5435884

הפצה והזמנות:

'היכלי תורה'

פרשת בראשית

יכשלו' (שם) ואות אחת מן התורה לא יעקר, אשר הוא מורה דרך טוב ונכון למוצאי דעת.

רק לעתיד לבוא יזכו ישראל לבחינת הדיבור

הנה כי כן אחוה דעי זכוונת דיבור זה וענה טובה הנמשכת ממנו, והוא שישעיה הנביא אמר (ישעיה מח ז) 'אני ה' מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך', כי 'צדבר ה' שמים נעשו' (תהלים לג ו) וכל הנצרכים נתהוו מ'רוח פיו' ודיבורו של מקום, אחת נכון הדבר שאי אפשר זכה האדם להשיג איך שייך אלנו יתצרך שמו דיבור, שהמלאכים הם שכלים נפרדים, וכשהשכל נפרד נמשך אל האדם יש בו בחינת דיבור, ועד עתה עדיין לא זכינו להיות לנו הדיבור בשלמותו זולת משה רבינו עליו השלום, רק שאנחנו מקוים כי יערה עלינו רוח ממרום מעט מעט, אחת לאחת, עד שישתלם אללינו הדיבור בשלימות, ואולם עתה אנחנו ערלי שפחים ואין זכחנו להשיג פנימיות גילוי קדושתו, כמו שאי אפשר להתלמיד להשיג פנימיות מרצו רק מה שמתגלה אליו על ידי דיבורו, ועל כן נאמר במשה (דברים לז י) 'אשר ידעו ה' פנים אל פנים', שהתגלותו נמשך מפנימיות קדושתו לפנימיות משה.

האדם מעלה את כל חלקי הבריאה לדוגת מדבר

והגם כי קצר מנע שכלנו לדעת עד מה, רק עלינו לשום לב להתבונן בגדולותיו ונוראותיו ונפלאותיו המתגלים אלנו על ידי ברואיו, אשר חכמתו הרבה והעזומה שזמנאם בהם מתפרקמת על ידיהן, וזוה נוכל להעלות הכל לבחינת הדיבור, דהיינו מן הדומם לזומח

במעודת ליל שבת בראשית, שנת מצמיח ישע (תקס"ח) לפרט קטן

ישראל קראו למן בשמו כי לא ידעו מה הוא

ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש וגו' (ב ג). אמרו חז"ל (ב"ר יא ב) זרכו זמן וקדשו זמן. להזין דזריהם נקדים מה שכזר דקדקנו (פר' זשלה) על מה שנאמר (שמות טו טו) 'ויאמרו (בני ישראל) [איש אל אחיו] מן הוא כי לא ידעו מה הוא', כי לפי משמעות הכתוב היה להמן איזה שם עכס, רק הישראל שלא ידעו שמו העכס קראוהו מן, ואס כן הדבר תמוה, דלא אשתמיט זכוליה קרא זכל התורה להזכיר את המן זשמו העכמי. עוד יש לדקדק שלשון 'מן' שייך רק על דבר אישי, ומלת מה מורה על דבר חפצי, ואיך הרכיב שני הלשונות על המן שהוא דבר חפצי.

האדם הוא תכלית הבריאה

אזנבם כן ידוע ומפורסם, כי עיקר כוונת הבורא זצריאת שמים וארץ ותולדותיהן היה סוף המעשה אשר עשה את האדם לנפש חיה. וכזר נתקשו המפרשים על אמרו (בראשית א כו) 'נעשה אדם' זלשון רבים, והפליגו זזה זאמרם (ב"ר ח ח) שזשה רבינו זעלמו זשכתז התורה מפי ה' יתצרך הקשה לשאל למה אתה נתן יד לפושעים ופתחון פה למינים ויהיה להם מקום לטעות, והשיב לו הקדוש זרוך הוא מה איכפת לך, מאחר שאנכי מנוך לכתוב, ישרים דרכי ה', כולם מתאימות ללמוד מהס ענות טובות ודרך הקודש, ומה לנו לטוטים שיקלקלו 'ופושעים

קדושת יום השבת ואז יוכל לדבר דברים טובים וניחומים כאות נפשו לפאר ליוצרו.

רק ביום השבת זוכים לבחינת הדיבור

ובבזו כן צינירת האדם אחר כל זהמה וסיה עד קרוב ליום השבת שכבר עשה ה' הששת ימים ושמים וארץ, כי לא נאמר 'ששת ימים', רק 'ששת ימים עשה ה'' (שמות כ יא), ואז נצרא האדם לרוח ממללא, ומכל מקום לא היה זו כח הדיבור, שאף על פי שה' יתברך דיבר עמו, אכל לא היה יכול להשיב, כי עדיין לא היה שבת בעולם, בעבור שצמות החול האדם רק בצחינת שמיעה, להקשיב אזויו לדבר ה' המעורר את לבו לעבודתו, וציום השבת יפתח פיו צלתי לה' לבדו.

ע"י אכילת המן בימות החול זכו לדיבור בשבת

וזדה שנאמר (דברים ד לו) 'מן השמים השמיעך את קולו', שעל ידי המן שהיה לחם מן השמים היה להם שמיעה, להשיג צחינת הדיבור בשבת. ולזה אמרו בני ישראל 'מן הוא', שהוא דבר הנשפע מלמעלה בחסד עליון, שהדיבור צלתי מושג לנו, 'כי לא ידעו מה הוא', שחיבת 'מה' מורה על דבר שהוא חדש תחת השמש. ועל כן נאמר בשבת זרכו זמן וקדשו זמן, דלשון קדושה מורה על פרישות, ששבת היה מופרש, לפי שכבר השיגו הדיבור בהכנת כל השבוע, ואף על פי כן היה להם כפליים לתושיה.

בשבת זוכים לחן ולשלימות הדיבור באות תי"ו

וזדה שאמר צספר יצירה (פ"ד מ"ד) המליך אות תי"ו זתן וגו' יצר זהם שבת בשנה ופה זנפש. והוא הדבר שדברנו, כי כל הדיבור יוצא בצמנעות העשרים ושמים אותיות מאלף עד תי"ו, וצאל"ף הוא רק אחד וצשלמותו הוא אל"ף, אכל צתי"ו יש ארבע מאות אלופי"ם, לפי שאי אפשר להגיע למדריגת הדיבור

ואחר כך להחי, עד נפש המדצרת שפתי רננות יהלל פינו לשבת לפאר לשם קדשו.

התעלות כל חלקי הבריאה ע"י אכילת האדם

ולפיכך זו הוטבע זנפש האדם שחיותו והתחצרות נשמתו עם גופו מתחילת צריחתו עד כל ימי חלדו לא יעמודו צלתי מאכל, מלצד משה רצינו עליו השלום שנתעלה כמלאכי מרום, בעבור שעל ידי האכילה יתעלו כל הצרואים וידיו תציאנה להחזירן לשרשן, ולזה נאמר לאדם הראשון (בראשית ז טו) 'מכל עץ הגן אכול תאכל', ככל המלות להורות שלא היתה כוונת הציווי רק על אכילה גשמיית, אכן על מלת 'אכול' אותה יהיה לכם לאכלה, רצוני צזה צחינת הדיבור, וכמו שנאמר (שם פסוק ז) 'ויהי האדם לנפש חיה' ומתרגמינן לרוח ממללא, להתודוע ולהגלות פרסום חלקותו ודעת דרכו נחפוך איך למנאם חכמתו בצרואיו.

השי"ת נתן לישראל לחם רוחני כדי להעלותם

והנה צלאתנו ממצרים, אמונה גדולה היתה צעם, עד שצכת האמונה ההיא הספיקו להם העוגות שהוציאו ממצרים לששים ואחת סעודות (שמו"ר כה ד), ואולם מחמת שהקדוש צרוך הוא רצה לנטלם לנשאים ולהעלותם למדריגה יתירה מזה, נתן להם מאכל להחיות צו האדם, שלא נעשה בצמנעות יד אדם כלל, והוא המן שכולו רוחני ושכלי, 'לחם מן השמים' (שמות טו ד).

ישראל נזקקו למן רק בימות החול

והנה לכל זה לא הוצרכו רק צימות החול, כי אי אפשר להגיע לאמיתת צחינת הדיבור עד יום השבת, אכל צימות החול, כל מעשיו הטובים ועסקיו המה רק צצחינת שמיעה, ואינו ראוי להרחיב הדיבור שלא ימשך לדברים צטלים, רק צריך להכין את עצמו לקבל

הנקרא 'כתנות עור' צעי"ן, צעצור שצא מסקור עין אשר יתורו אחרי לצבם ועיניהם להמרות עיני כבודו. לא כאלה חלק עצדי ה', כי אלקים חשבה לטובה, שעל ידי המאכל יתעלו כל הצרואים לבחינת מדבר, ויחזרו העטרה לישנה, לתקן אשר עוות, להתפשט מצגדים הצואים ולא ילצשו צושת עוד, וצוה מהפכין העי"ן לאל"ף, ולכל בני ישראל יהיה אור.

אור תורת רבי מאיר

זוה היה כוונת רבי מאיר המאיר עיני חכמים בהלכה (עירוצין יג), שכתב תורתו ככוונה עלומה והתגלות הקדושה ציתר שאת והכשר חכמה, עד שצנקל היה להקורא משכיל על דבר להשיג טוב כוונתו בגילוי פומצי כאלו היה כתוב צפירוש 'כתנות אור'.

ע"י מצות ציצית זוכים לראייה רוחנית

גם מלות ליצית הלוו שגונו יוצרנו מורה על זה, כי הוא לשון הוצה ורציה, להסיר מעבה מחשכי עיני הגשמיות ועינינו אל קדוש ישראל תראינה, ועל כן צריך להזהר מאד צמנזה זו שהיא שקולה כנגד כל המלות (שצועות כט).

בפעודה שלישית

'בראשית' אותיות ב' ראשית

בראשית ברא אלהים וגו' (א א). כל המפרשים נתקשו שלפי תיקון הלשון היה לו להכתב צראשונה, וצוהר הקדוש כתב כמה תירוטים ואחד מהם הוא **בראשית ב' ראשית**, נקודה צהיכליה (תיקו"ו תיקון ה' יט).

אות ב' היא משבעת האותיות הכפולות

ובזה שנראה לי צציאור זה, כי יש שצב אותיות כפולות (ספר יצירה פ"ד מ"א), צעצור שמקבלין דגש ורפה, כמו הצ"ת כשהיא נדגשת שנותנין בה נקודה מרגישין צמצטא, אצל צלתי

צשלמותו לאמתתו עד יום השצת, מה שאין כן צכל השצוב אין לו רק שמיעה להטות אזוניו לדבר ה' ולא להמשיך צדיצורים, וצוה כשישמור פיו ולשונו הוא ירא שמים, ואמרו חז"ל (סוכה מט:): כל מי שיש צו חן צידוע שהוא ירא שמים. וזהו המליך אות תי"ו צחן וגו', ומהם יסתעפו שצת ופה וכאמור.

בפעודת שחרית

בתורת רבי מאיר נכתב 'כתנות אור'

בתורתו של רבי מאיר היה כתוב 'כתנות אור' באל"ף (צ"ר כ יב). והוא קשי ההצנה, דאם נשתנה אות אחת צתורה הוא פסול ואסור לקרות צו. ומה שפירש רש"י שעל הגליון היה כתוב 'אור' צאל"ף, גם זה יפלא, כי אף על הגליון אסור לכתוב יתיר אות. גם גופא דעוצדא צריך ציאור, כי האדם ואשתו תפרו להם עלה תאנה ויחיצו כמו לצוש, ולמה לא הניח להם הקדוש צרוך הוא אותו המלצוש, הלא דבר הוא צכוונת ה'כתנות עור'.

התיקון באכילת הצדיק ופגם אכילת הרשע

והענין הוא, הגם אחרי שאדם הראשון לא טוב עשה לצלתי השמר ממלות צוראו, עם כל זה רחמיו על כל מעשיו (תהלים קמה ט) להמליא לנו עזר ותרופה לתקן העון אשר חטא צו, והתיקון הוא האכילה אשר הוטצב צנפש האדם להעמיד חלקיו ולא יתפרדו, ואין מאכל שאין צו שלש הויות שהם טעם ומראה וריח, והמה מצרפים צנושא אחד, וזה נקרא היכל, כמו שעושין היכל לשמור כל הכלים שלא יתפזרו הנה והנה. ויש היכל נהפוך מזה, המה האוכלים למעדנים למלאות כריסם, כמו הצהמות ואומות העולם וגומלים לנפשם רעה, שעושים לעצמם מלצוש יותר גשמי מהראשון

תכלית בריאת העולם היא עבור כבוד השי"ת

אבֵר ישראל 'ראשית תצואתה קודש לה'^א
(עפ"י ירמיה ג ג), ומכל מקום נמצאים גם ציניהם בני אדם שמעורבים דעתם ומשוקעים צעניני העולם הזה, והמה צושך ילכו ורחוקים ממדת אמת, שלפי דעתם היום והשמש נצראו לזרכס, לסחור ולסבב צחונות, לעשות כל אשר יזמו, עוולות ורמיות וכדומה, והלילה נצראת לגנוב ולשדוד ושאר עזירות אשר צמחשך מעשיהם, והמה נמשלו כצהמות נדמו כי לא יצינו אל פעולות ה'. לו חכמו ישכילו שלמעלה מן העולם הזה אין שום דבר גשמי, כל נצא השמים המה רוחנים צעלי שכל ומדע, שמעולם לא נשמע שכוכל אחד נפל לארץ, שאם היה צהם קצת גשמיות לא ימלט כי ילאו גלגליהם לסוצלם על שעה חדא, וכמו כן המטר טרם ירדתו למטה הוא רוחני, ולמעלה הוא צחינת אומיות, ואחר כך מתגשם ונקרא צסם גשם.

תכלית כל הגשמיות היא עבור הרוחניות

בְרַעְיוֹת זה אף צתוצאות הארץ וכל אשר עליה, המשכילים יצינו לתנות דקות ה', מה רבו מעשיו, על דרך משל העור של טלה, לפי דעת ההמון סוצרים שנצרא לעשות ממנו אדרת להתחמם בו, ומשכיל על דבר יצין לאשורו שתכלית צריאתו לעשות מצמרו צינית לקיים מצות צוראנו, ועל אופן זה מוסצים כל צרואי מעלה ומטה, שניהם כאחד טוצים, ואחד צאחד יגשו לעלות על ידיהם למרום קדשו. ואלה מצדיקי הרצים יעשו ארץ לשמים, לא כן חלק הטפשים, נהפוך הוא, לעשות משמים ארץ. ולכן נאמר כמה פעמים 'שמים' ואחר כך 'ארץ' ולפעמים להיפך, כי המה מסיבות מתהפכים צתחצולותם כל איש לפי דרכו אם זך וישר פעלו.

נקודה אי אפשר להצחין אם אומרים צי"ת או וא"ו.

'בראשית' מרמוז לב' ראשי וקצוות הבריאה

וַיֵּזֶה נקראת צי"ת ראשית, כי העולם נצרא צשני קצוות, קצה האחד הוא תכלית כוונת הצריאה והם ישראל עם קרובו, והקצה השני הוא אשר נשתלשלה הצריאה למטה צסדר המדריגות מעילה לעלול, עד שנצראו אומות העולם, וגם הם נצראו לצורך, כי 'כל פעל ה' למענהו' (משלי טו ד).

ישראל ועמלק נקראים 'ראשית'

וַיַּעַל ישראל אמונתו, כי עליהם ירה אצן פינתו, המה הדצקים צתורתו לעצדו צאמת וחמים, וכל מגמת פניהם לחפש אחר האמת, ולכן הם קיימים לעדי עד, כי שקר אין לו רגלים (אומיות דרצי עקיבא), וכמה שקרים שנתצדו צעולם ונצצדו ונצצטלו. וזה הוא הקצה השני, המה 'ראשית גויים עמלק' (צמדנר כד כ), אשר צעגלא וצומן קרוב ימלאו פניהם קלון ויאצדו צאף, והמה ראשית המעשה, כמו הצונה צית, שתכלית כוונתו על הצית ומכין לעצמו ענים ואצנים והמה ראשית המעשה, ואינס תוכן כוונתו, כי גלי האצנים נשקעין צארץ, כמו כן אומה זו המה הגרועים שצכל הצרואים, לפי שכל מגמתם אזהצים רק לעשות עוולות ונצלות, להתעולל עלילות צרשע, וכל יצר מחשצות לצס על העושק והמרונה, וכמו שאמרו צמדנר תנחומא (כי תצא ח) על מה שנאמר (דברים כה טו-יז) 'כי תועצת ה' כל עושה עול, זכור את אשר עשה לך עמלק', שסמיכות הפרשיות מורה שאומה זו שפלה מכל האומות ודצוקים רק צשקר ועוול ושוד וחמס. ואף על פי שאין יחוסס נודע לנו, שכבר נצצלצלו, אף על פי כן מן מדותיהם ניכרים, ולכן המה הקצה השני הגרוע שצכל הצריאה.

העולם נברא בשביל ישראל לצורך גילוי השי"ת במעשיהם

ועל כן נקראין ישראל עם קרובו נקודה צהיכליה, שהם היסוד מוסד ונקודת מרכז תכלית הצריאה, וכשיצא מן הנקודה מורה על סוף דבר שהוא תחילת המחשבה וסוף המעשה, הלא המה מתעלים לעלות על גפי מרומי שמים שבשצילם נצראו. אצל 'הארץ', פירוש אותם שזהם צחינת ארץ, המה 'תוהו וצוהו וחושך'

(פסוק 3), שאי אפשר ללמוד מהם שום דבר טוב אשר יצליח לעבודת הקודש. ואחר כך 'ויאמר אלהים יהי אור' (פסוק 5), שימגלה אור קדושתו עלינו ופרסום אלהותו על ידי מעשי הצדיקים. ועל ידי זה 'יהי ערב' ואחר כך 'צוקר', שצדיקים תחלתם יסורים וסופן שלום (צ"ר סו ד), ולצקן של צדיקים החושך יכסה ארץ וערפל לאומים, ויהיה יומו של אחד בעולמו, והיינו לאחדים לעצדו שכס אחד.

פרשת נח

גודל צדקות נח אף שהיה בדור של רשעים

הצדיקים יבקשו רחמים עבור הרשעים

נח איש צדיק וגו' (ו ט). כתב רש"י יש דורשין לגנאי, שאם היה צדורו של משה לא היה נחשב לכלום. ונריך להצין מה לו לתנא דידן לספר בגנותו של צדיק. ונראה לי, לפי מה שאמרו בגמרא (צ"ק ג). לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפים. הצל היה נרדף מקין נאמר (לעיל ד 7) 'וישע (אלקים) [ה'] אל הצל', ונח היה נרדף מצני דורו ונאמר (להלן ז א) 'אותר ראיתי צדיק לפני' (ויק"ר כו ה), כי לעולם 'האלקים יבקש את נרדף' (קהלת ג טו). והיינו שכל צדיק יש עליו מקטרגים ומשטינים המונעים אותו מעבודת הצורא, ואם כן היה על נח טורח גדול להשמר מהם לצלתי יתבטל מעבודת הקודש, ואם היה צדורו של משה צודאי שהיה צדיק יותר, ורק שלא היה נחשב לכלום לפי שהיה צדור ההוא צדיקים רבים. ומה שאמרו צמדרש (צ"ר ל ט) הלשון שאם היה צדור צדיקים לא היה צדיק, פירוש שהיה חסיד גדול לפי ערך עבודתו צדור רשעים ולא למד ממעשיהם ולא נטרד מרשעתם, אף כי צדור צדיקים שהיה לו תמוכין עלה צמעלה יותר להיות חסיד.

עתידי הקדוש ברוך הוא לעשות מחוץ לצדיקים (מענית לא). כתוב צמדרש (ראה עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ה פ"ה) שהמחול הזה יהיה צגיהנם שהוא מקום רחבת ידים. ונריך להצין אף יהיו הצדיקים יכולין לדור צאהלי רשע, ואין אדם דר עם נחש צכפיפה (יצמות קי:). והאמת הוא שהצדיקים יבקשו רחמים על הרשעים וימחלו עונותיהם.

לעתידי לבוא יתבטלו כל התאוות הגשמיות

ועסותם רשעים וגו' (מלאכי ג כא). פירשו המפרשים שהוא לשון צעיטה, שהצדיקים על צמות הרשעים ידרכו. וקשה שלא מצינו בכל המקרא לשון זה, והוא ליה למימר ותדרכו רשעים. ונראה לי שהוא לשון עיסה, שממרסין את הסולת ולשין אותה, כך ילושו וירמסו המדות הגופניות ותאוות רעות כהדוש מתצן צמו מדמנה, ויורידו עליהם חיות והארה עליונה שיהיה גופן מזוכך, ולא ימצאו צהם רק מדות טובות.

פרשת ויצא

במעודת ליל שבת פרשת ויצא

טעם שנאמר 'ממטיר' אף שאין תכלית בירידת המטר

'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם וגו' למען אנחנו וגו', והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה' וגו' (שמות טו ד-ה). מוקנים נתזון אשר הדריכונו צמעגלי יושר והורונו לפלס אמרי קודש לקדקק בתורתנו הקדושה כל לשון חסר ויתר שאינו מדוקדק. והם חלוני רקיע, כי על ידיהן נוכל להציט ולהניץ האור הטוב הגנוז והמרומז בהם אשר לא ניתן להכתב בפירוש. גם הלום יפלא צעינינו דקדוק הלשון כמתוצים הללו. א', מלת 'ממטיר' הוא פועל יוצא, והנה המטר צעמנו הוא דבר זך ורוחני והכל מסכימים בטובתו, ובאמת איננו אוכל מוכשר להנאת האדם כלל, כי אם הרוה את הארץ ונתן זרע, וכמו שנאמר (דברים יא יד) 'ונתתי מטר ארצכם צעתו ואספת דגנך', ואם כן המטר צעמנו הוא פועל יוצא ואיך ידק לומר עליו מלת 'ממטיר' שהוא גם כן פועל יוצא, וזה לא יתכן.

'למען אנחנו' אף שהכל גלוי לפנינו

גם אמרו 'למען אנחנו' קשה, איך שייך בחיקו יתברך שמו ענין נסיון, הלא כל חיותינו ומחשבותינו ודעותינו הכל ממנו ומאתו נאללים, והוא יודע תעלומות לב ותוקר וצוהן כל עשתונות, ואיננו צריך לנסות האדם.

השתקעות ישראל בטומאת מצרים

אבל שורש הדבר הוא כך, כי זהותנו בארץ מצרים בתוך עם טמא שפטים, ערלים

וטמאים ואומה שפלה, היינו משוקעים צתועצותם, כי לא היה לנו תורה להורות לפנינו הדרך ישכון אור, והיינו ערומים ממצות, רק מה שהיה לנו קצלה מאבותינו הקדושים שיש מציאות אשר הכל צרא לכבודו, כי הם גדלו והלליחו לפרסם אלקותו בכל העולם, להתודע ולהגלות יקר כבוד מלכותו שמים ממעל ועל הארץ מתחת ולהודיע טבעו בעולם, ואת עצמם זכרו עד שנעשו מרכבה לשכינה (צ"ר מז ו), והשיגו תענוג עולם הבא, שהוא התענוג האמיתי המיועד לנו, ולא כתענוג מעניני עולם הזה שהוא הצל ותוהו ואיננו תמיד, שאם זה היה עיקר כוונת הבריאה, היה צריך להיות התענוג הזה נצחי וקיים לעד ולעולם, כמו כל יצורי קדם שנבראו בששת ימי הבריאה שהם קיימים לעולם, כמו שנאמר (קהלת א ד) 'והארץ לעולם עומדת'. אכן התענוג האמיתי אשר צו חפץ הבורא להיטיב לברואיו הוא לעבוד עבודתו, ודעת דרכיו נחפז בהתענס תשוקת המשכיל להתזונן גדולתו ונוראותיו ונפלאותיו וחכמתו העלומה ציצירת עולמו בכלל וצפרט, וזוה נגיל ונשמח בפעלו ונרנן צמעשי ידיו.

גודל אמונת ישראל בהש"ת בהיותם במצרים

ואולם צצנתנו צמצרים טח מראות עינינו כל אלה, לא ידענו את ה', עד אשר הערה עלינו רוח ממרום ונתן לנו שתי מצות, פסח ומילה (שמו"ר ז ג), ומידם היתה נסיבה אשר נפתח לנו שער אמונת אומן למשוך אחריו צמדבר ארץ תלוצות ולא זרועה. שצאמת על ענין יציאת מצרים לא מגיע לנו שום שצח ותשואות חן, אצל זה היה צחסד הבורא למען